

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד  
ר' **משה שניצר** ז"ל  
ב"ר מנחם מנדל ז"ל  
תנצב"ה

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

**בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק**

כולל דחסידי סוכטשוב  
 כולל "סנה משה"  
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש  
 למגידי שיעור "דף היומי"  
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד  
מרת **ורדה שניצר** ע"ה  
ב"ר מאיר ז"ל  
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, י"ב אלול תשע"ד

מסכת מועד קטן כ"ז - חגיגה ה' ♦ עדויות ב', ו' - ב', ח'

גליון מס' 798

## השבוע בגליון

- ♦ מבווא למסכת חגיגה
- ♦ סגולת מסכת חגיגה
- ♦ מעשה בחסיד
- ♦ "שוטה" הפטור מן המצוות, יכול לעשות קניין?

- ♦ שינוי במנהגי התכריכים
- ♦ מדוע המנחמים ממתינים שהאבל יפתח בדברים?
- ♦ ניחום אבלים - להצדיק את הדין
- ♦ אבל המשמיע אנחות

### דבר העורך

#### דבר הפועל

היה זה בדיוק בשנה שעברה, ערב ראש השנה, מספר מגיד שיעור מבית המדרש מאורות הדף היומי. ענני אבק עלו מחלונות ביתי. שיפוץ 'קטן' שהסתבר. הצנרת. החשמל. "שיפוץ זה כמו מלחמה", אמר לי הקבלן בעיניים של מבין, "אתה יודע איך אתה מתחיל, ואין לך מושג איך תגמור". אולי אני לא ידעתי איך זה יגמר, אבל היתה לי תחושה שהוא ידע היטב. לא משנה.

**בערב** ראש השנה הוזעק בעל מלאכה בדחיפות, לתקן באופן זמני צנרת זמנית שקרסה (באופן זמני, כך הבטיח הקבלן) והותירה אותנו חסרי אונים. הוא בדק מכאן ומשם, תיקן משם ומכאן, ולשמע פרץ המים הרעננים הזורמים מן הברזים הזמנתי אותו להתכבד בכוס קפה מהביל.

**הבוקר** כבר חלף, אך הצהרים עוד לא הגיעו, מעין שעת אחר הצהרים שלפני הצהרים. לאחר שבירך בכונה שח בעל המקצועות תמימות: כבודו גם בודק עצמו?

**סליחה?**

- **כבודו**, אני, בעיני, בודק עצמי בערב יום ראש השנה אם השתפרתי מעט במהלך השנה החולפת, האם עליתי קמעא, לא הרבה, אבל משהו. אינני יכול לבוא לפני בורא העולם ולבקש כל כך הרבה אם לא עשיתי אפילו קצת.

הוא סיים את כוס הקפה והפטיר: כבודו. שמעתי סיפור נאה מאבי המנוח, שתמיד היה מעודדנו לקבוע עיתים לתורה.

דף כז/ב והאינדא נהוג עלמא בצרדא בר זוזא

### שינוי במנהגי התכריכים

שאלה התעוררה בפרשבורג שבהונגריה והובאה להכרעתו של הדיין רבי יהודה לייב פרידמן, שכיהן בבית דינה לפני כמאה שנים: עד אותה תקופה נהגו לקבור את המתים בתכריכי "ליינוואנד" - סוג של פשתן. אותה תקופה פרצה מלחמת העולם הראשונה, העוני החריף והוצאת קבורתם של מתים רבים השתרגו על הציבור, מלבד הרוגי הצבא שהוטל על החברא קדישא לטפל בקבורתם. בעקבות כך כלתה הפרוטה מקופת החברא קדישא והם ביקשו לקבור את המתים בסוג תכריכים זול יותר "פפיערליינוואנד" ["פפיער" הוא נייר, וככל הנראה הכוונה לפשתן דקיק או משהוא דומה], המיוצר מבגדים בלויים שעובדו מחדש. השואל מצטט בדבריו את הבאר היטב (י"ד סימן שנ"ב סעיף א') שכתב: "הזהרו שלא לשנות בלבישת המתים מן הנוהג, כי מצינו שהמתים מקפידים על זה".

רבי יהודה לייב פרידמן (שו"ת הריב"ד סימן ס"ד) השיב כי אין מניעה לשנות את סוג התכריכים, תוך שהוא מזכיר את המסופר בגמרתנו, שבתקופת התנאים נהגו להלביש את המתים בתכריכים כה יקרים, עד שכשנפטר אדם היו קרוביו נמלטים על נפשם כדי שלא יאלצו למכור את כל רכושם עבור מימון תכריכו. ראה רבן גמליאל בצרת הציבור והורה: אותי תקברו בבגדי פשתן, שזולים הם, ומני אז נהגו הכל כמותו ובאה רווחה לחיים. הגמרא מספרת כי בתקופה מאוחרת יותר החלו להלביש את המתים אף בקנבוס [אף שה"פפיערליינוואנד" מיוצר מבגדים בלויים, ואין לקבור בבגדים בלויים מפני הסכנה, הוא מבאר כי מאחר שעובדו מחדש, אינם בכלל בגדים בלויים].

הלכה למעשה הוא מציין, כי אינו מכריע בדבר עד שיצטרפו לדעתו גדולי הרבנים.

רבי נתן, בעל הערוך, מן הראשונים, מספר בספרו כי גם בתקופתו קשה היה עד מאד לשנות את סוג התכריכים. בשיר שחיבר במר נפשו על ארבעת בניו שנפטרו על פניו, הוא מקונן מחד על מר גורלו ומאידיך גיסא מפרסם את התקנות שזכה להחדיר בציבור:

יגוני חורב בארבעה שחינני אזור גבורה...

ניהגנו בכותנות בד להלביש מחופשי תורה / פעמים רבות אמרתי אחת מהן להיחסרה / ומיאנו לקבל ונראה הדבר כעין בקירה / עד שנפטר אדוני ומנו התחלתי להבצירה / ומאז קבלו הכל ואין ממאן בפצירה / ואילו עמדנו בניהוג קדמון לתכריך צררא / מפני מחטטי שככי היתה גדולה גדירה. בפירוש שורות אלו התחבטו רבים, ובפירושים שונים ניסו לפענח את הכתוב (ראה בהקדמת ערוך השלם עמודים 2-3, ובאוצר הגדולים ח"ז עמודים רס"א-ב' עוד דרך אחרת), אך לימים התברר כי כוונתו

### צעילוי נשמת

הרב **דוד יעקב הלוי אפלבום** הי"ד  
 ובתו **נאוה** הי"ד  
 נלב"ע י"ג באלול תשס"ג  
**תנצב"ה**  
 הונצחו ע"י  
 הר"ר **צבי ותמרה סנד** שיחיו - ירושלים

### צעילוי נשמת

מרת **צירל פולק** ע"ה  
 ב"ר יוסף הקש ז"ל  
 נלב"ע י"ג באלול תשל"ח  
**תנצב"ה**  
 הונצחה ע"י  
 משפחות **פולק**, מי זהב וקרפין שיחיו

### צעילוי נשמת

ר' **יואל שטרנטל** ז"ל  
 ב"ר יהודה נחמן ז"ל  
 נלב"ע י"ג באלול תשל"ט  
**תנצב"ה**  
 הונצח ע"י בנו ידידנו  
 הר"ר **ברוך מרדכי** ומשפ' שיחיו - ר"ג

### לעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה ב"ר אלעזר מאיר ז"ל  
 נלב"ע ט"ו באלול תשמ"ט **תנצב"ה**  
 הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו





פשוטה בתכלית: בתקופתו נהגו להלביש ב"כתנות בד" - שני תכריכים, את "מחופשי תורה" - המתים שהם חופשיים מן המצוות. עובדה זו הכפילה את הנטל הכלכלי שנפל על המשפחה, ורבי נתן הורה פעמים רבות להלביש תכריך אחד בלבד וכי אין צורך בשתי שכבות, אך מיאנו לשמוע לדבריו כי נראה היה בעיניהם כ"בקירה", הפקר וזלזול. עד שנפטר אביו, "והתחלתי להבצירה" - היה הראשון שהבציר, החסיר, וכיסה את אביו בשכבה אחת של תכריכים, ומאז קיבלו הכל את דבריו ואין "ממאן בפצירה" - אין מי שממאן לקבל את הדברים ומפציר לשוב למנהג הישן.

הוא מסיים את דבריו, כי אילו היה נותר המנהג הקדמון, להלביש בגדי "צררא", שררה, היו המתים חשופים לברברים חופרי-קברים לצורך שוד, שהיו מפשיטים את המתים כדי לחמוס את תכריכיהם היקרים (ראה שו"ת מלמד להועיל ח"ב סימן קי"א).

דף כח/ב אין מנחמין רשאין לומר

### מדוע המנחמים ממתנים שהאבל יפתח בדברים?

בעת ביקור תנחומים אצל אבלים, לא עלינו, יושבים המנחמים ושותקים עד אשר האבל יפתח בדברים, לאור דברי רבי יוחנן בסוגייתנו: "אין מנחמים רשאים לאמר דבר, עד שיפתח אבל". הלכה זו נלמדת מניחום האבלים הראשון המתועד בכתובים, עת רעיו של איוב באו לנחמו על אבדן צאצאיו, והפסוק מתאר כי הם המתינו בשתיקה עד ש"איוב פתח פיהו", וכך נפסק להלכה (שו"ע, יו"ד, סימן שע"ב, סעיף א').

שני טעמים עיקריים יש בפוסקים להלכה זו.

**ראוי לנחם אחר שהאבל מביע צערו:** הלבוש (יו"ד, סימן שע"ו, סעיף א') כותב: "וטעמא דמסתבר הוא, כלומר, שהוא מתחיל להראות צערו שמצטער מאד על מתו, ואחר כך מתחילים לנחמו. אבל מקודם אין שייך לנחמו, דשמא אינו מצטער על מתו". כלומר, מטרת הביקור בבית האבל היא כדי לנחמו על צערו הרב, ולפיכך יש צורך שיביע את צערו, או-אז פותחים עמו בדברי ניחומים.

**ניחום אבלים - להצדיק את הדין:** בעל ערוך השולחן (שם) מנמק: "ויראה לי הטעם, דענין ניחום אבלים הוא להצדיק דינו של הקב"ה, כמו שאמר איוב ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, ולנחמו מעצבונו, ולכן מחוייב האבל מקודם להצדיק דינו". הוא סומך את דבריו על מנהג שהוזכר בראשונים, כי בבוא המנחמים לאבל, היה האבל פותח ואומר: "ברוך דין האמת".

**אבל המשמיע אנוחה:** כיצד ינהגו מנחמים שהאבל היושב לפניו פותח בדברים אך הוא נאנח מרות? ובכן, על הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל מסופר כי פעם ישב לפני אבלים ופתח עמם בדברים, לכששאלוהו לאחר מכן מדוע לא המתין עד שהאבלים יפתחו בדברים, השיב: וכי לא שמעתם שהאבל הוציא אנוחה מפיו? (ספר תורת רבינו שמואל סלנט) כלומר, אם כדברי הלבוש, שטעם הלכה זו הוא שלפני הניחום על האבל להביע את צערו, מה לנו אם הביעו במילים או באנוחה היוצאת מן הלב.

**אבל שהצער או יראת כבוד משתקים אותו:** הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ז סימן מ"ה אות ד') דן ארוכות בנושא תוך שהוא מתייחס לכך שיש שאינם מקפידים להמתין עד שהאבל יפתח בדברים, אך אפשר ללמד זכות, כי אם המנחמים מכירים באבל שמתוך צער, או מחמת יראת כבוד, קשה עליו הדיבור ולפיכך אינו פותח בדברים, מאחר שברור שמצטער הוא, מותר לפתוח ולדבר עמו כדי לנחמו.

זאת, ועוד: הוא מוסיף כי יתכן לחדש שההלכה שעל האבל לפתוח בדברים אינה אלא בפתיחת ימי השבעה, או-אז על המנחמים הראשונים להמתין עד שיפתח האבל בדברים. משפתח בדברים - כל הבאים לנחמו במשך ימי השבעה, אינם צריכים להמתין מחדש עד שיפתח האבל בדברים.

תופעה נוספת הקיימת בבתי אבלים היא: שתיקה. האבלים משוחחים עם אחדים מן המנחמים, בעוד החדר גדוש במנחמים היושבים ומביטים קדורנית במתרחש. אחר זמן מה הם קמים ממקומם, ובאמירת "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים..." הם יוצאים מן המקום. האם קיימו מצוות ניחום אבלים?

בשאלה זו דן כבר הפרישה (יו"ד סימן שצ"ג אות ג'), והוא מדייק מן הטור הכותב שהמנחמים "יושבים שעה אחת", כי עצם הכניסה לבית האבל והישיבה בו, מנחמת את האבל בהווכחו כי משתתפים בצערו ובאים לכבודו. בקשר לכך ראוי לציין את שכתב הרמב"ם (הלכות אבל פרק י"ד הלכה ז') כי מצוות ניחום אבלים כוללת בתוכה שני חלקים: השתתפות בצער האבלים וניחומם, וכמו כן - חסד עם המתים, שבהגעה לבית הנפטר יש משום כבוד לנפטר, והיא חלק מן המצווה לחלוק כבוד למת. נסיים בהסברו הרעיוני של הגה"צ רבי ירוחם ממיר (דעת חכמה ומוסר, ח"ג מאמר רצ"ו), המסביר כי על המנחמים לשתוק, כדי להתבודד ולשקוע במחשבותיהם, עד שיהיה ליבם שווה עם האבל וישתתפו עמו בצערו. או-אז, כשיפתח עמם האבל בדברים, ראויים הם לנחמו.

בקשר לכך מעניין לציין את המובא בספר חסידים (סימן תל"ז): מעשה באדם שהיה משתתף בצערם של בני שכונתו, אם אירע אבל בביתם, היה הולך לנחמם ושב אל ביתו יחף, וכך הביע את צערו. בהגיע עת פקודתו, סיבבה ההשגחה העליונה שיפטר מן העולם בתשעה באב, יום בו נקבצים כל בני הקהילות אל העיר, והלכו הכל יחפים ללוותו למנוחת עולמים.

### מבוא למסכת חגיגה

מסכת חגיגה עוסקת במצוות הנוגעות לרגלים.

שלש מצוות ישנן הנוהגות בשלשת הרגלים: מצוות ראייה, מצוות חגיגה, ומצוות שמחה.

### בבקשה

- **מעשה** באדם שחלף ברחוב ועיניו צדו מודעה תמימה, "דרושים פועלים לעבודה על פיגומים".

**מיד** החיש את פעמיו אל אתר העבודה, ומרחוק כבר ראה שלד גבוה, עצום ממדים, עטור בפיגומים מכל עבריו, ופועלים מטפסים, עולים ויורדים בו. מנהל העבודה הושיט לעברו יד מאובקת וסיבר את אזניו, כי על שעת עבודה בפיגום התחתון משתכרים 48 גרוש, ותמורת שעת עבודה בפיגום העליון השכר הוא 200 גרוש.

**אני** על העליון, השיב נחרצות. אף לביתו, לבש את מחצלות בגדי העבודה וטיפס במרץ פיגום אחר פיגום, כשבראשו חולפים חישובים שונים ומגוונים, מה יעשה בשלהי היום עם אלפיים הגרושים שיפלו בחלקו, לאחר עשר שעות עבודה. **הוא** הגיע למעלה.

**הביט** למטה.

1... צעקותיו הגיעו עדי אזניו חבושות האטמים של מנהל העבודה. ממרום נראו בתי העיר כקבועות קטנות, ביניהם זוחלות נמלים בצבעים שונים. עננים לבנים נראו כמתנגשים בו עוד רגע קט, וציפורים טסו סמוך אליו וכמעט ניקרו את עיניו. סחרחורת תקפה אותו, הבניין נדמה עליו כסובב על צירו, ועוד רגע קט היה כושל ומועד, אלמלא אחזו בו שני פועלים חסונים, ייצבוהו על כתפם והורידוהו אחר כבוד מטה מטה.

**מנהל** העבודה המנוסה הצליח להרגיעו, וכעבור עשרים דקות לא רטטו אלא רגליו. מים, דבש וסוכר, כהמלצת הפועלים, הוערו אל גרונו ברצף, עדי חלפה סחרחורת הגבהים.

**הגיד** נא לי, הוא פנה אל מנהל העבודה במר ייאוש, איך הם מסוגלים למשהו שאני איני מסוגל לעשות? כלום הם מוכשרים ממני? אמיצים יותר? תבונתי פחותה משלהם? רגלי כושלות ושלחם חסונות? מה זה ועל מה זה!

**לאט** לך ידידי, השיבו מנהל העבודה. כולם כמוך, ואתה כמו כולם. רק הקצב. מי ביקש ממך לעלות למעלה? אה! תתחיל למטה, בקומה הראשונה. תתרגל. תמשיך הלאה. בסוף תמצא את עצמך מטייל על הפיגום העליון, כמו ליד ערוגת פרחים בטיילת.

**זה** הסוד. **כך** היה אבי המנוח חוזר ושונה לנו. אל תפחדו לקבוע עיתים לתורה. מפחדים? קביעות! כל החיים! תתחילו עם יום אחד. שבוע אחד. תתרגלו. תיהנו. תטעמו מצוף התורה. תמשיכו ותעלו. תעלו ותעלו. ולמעלה כבר תגיעו לבד.



**עתה**, לקראת השנה החדשה, הנכם מוזמנים להתוודע לכל גווני הפעילות של מחלקת השיעורים של "מאורות הדף היומי".

**חשקה** נפשכם בשיעור יומי קבוע - יש. **חשקה** נפשכם בשיעור שבועי קבוע - יש. **חשקה** נפשכם בשיעור שייקבע לפי תיאום מראש בין המשתתפים - יש.

**רק** טלפנו 03-5775333 למוקד מאורות הדף היומי, ונרבה את זכויותנו לקראת ראש השנה.

**שנה טובה.**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

**ברכת התורה, העורך**



פנינים

דף כח/א אידימי ליה כעניא... אמצעי ליה נפשיה

חסד עם מלאך המות

בסוגייתנו מתואר, שרב חייא מסר נפשו למלאך המות בתורת חסד... וזאת אחרי שמלאך המות שיכנעו, כשם שמרחם אתה על העני ליתן לו פת, כן תרחם עלי ותתן לי נשמתך.

השוואה זו דורשת הסבר.

ביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שידע מלאך המות, שכשנתן רבי חייא פת לעני, הרי זאת "נדבת לב" וכאילו כל לבו ונפשו נתן לו. ומשום כך ביקשו מלאך המות שירחם עליו ויתן לו גם כן את נפשו ממש...

דף כח/ב נשים במועד מענות אבל לא מטפחות

בל"א פירוש

רש"י כתב על כך: "בלא פירוש".

יש שפירשו כי המילה "בלא" ראשי תיבות היא: "במתנתין לקמן איתא פירוש". כלומר המשנה עצמה מפרשת בהמשך מהו עניו ומהו טיפוח... (ליקוטי שלמה).

דף ג/א אמר להם מרגלית טובה היתה בידיכם

מדוע שמח רבי יהושע?

מדוע החשיב רבי יהושע כמרגלית טובה, את המימרא שהטף באים להקהל על מנת ליתן שר למביאייהם?

המשך חכמה אומר, שההסבר נעוץ בימי ילדותו של רבי יהושע כמבואר בירושלמי (יבמות פ"א) שאמו היתה מביאה את עריסתו לבית המדרש כדי שישמע דברי תורה. ומשום כך הבאת הטף בקטנותם לשמוע תורה היתה הנהגה כה קרובה לליבו.

דף ה/ב במסותרים תבכה נפשי... מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו

"מסתרים"

כאשר למד רבי נחום משאדיק גמרא זו, התרגש מאד על כך שיש מקום להקב"ה בו הוא בוכה על הגלות. מיד קם והחליט ליסד מקום נסתר בו יבואו יראי ה' ויבכו אף הם על גלות השכינה וצער. שלשה עשר צדיקים בירושלים של אז נמצאו מתאימים לקבל את מפתח הנחושת של אותו מקום צנוע. איש לא ידע מכך עד שהתגלה הדבר על ידי רבי שמואל סלנט, כאשר נפטר רבי צבי מיכל שפירא ונמצא בידו מפתח נחושת שאיש לא ידע את פשרו...

מצוות ראייה: כל אדם מישראל חייב להראות לפני ה' בבית המקדש בכל רגל, כנאמר (שמות כג/יז): "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּר אֶל פְּנֵי הָאֱדֹן ה'". קיום המצווה הוא עליה לרגל והבאת קרבן עולת ראייה, כציווי התורה "ולא יראו פני ריקם" (ראה רמב"ם, הלכות חגיגה, פרק א', וספר המפתח שם).

קרבן חגיגה: חייב כל אדם להקריב קרבן בבואו ברגל לבית המקדש. קרבן זה מכונה "קרבן חגיגה" כמו גם "שלמי חגיגה", לפי שהוא קרבן שלמים.

ראוי לציין כי לדעת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה, פרק א', הלכה א') חלק מהותי מבניין בית המקדש הוא כדי שאפשר יהיה לקיים בו מצוות אלו: "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגים עליו שלש פעמים בשנה".

מצוות שמחה: בזמן שביית המקדש קיים, מצוות שמחה מתקיימת באכילת בשר קרבנות, כפי שדרשו חז"ל [יש אומרים שחובה להקריב קרבן "שלמי שמחה" לקיום מצוות שמחה - בכך נרחיב בגליון הבא, א"ה]. לגבי דינו של אדם שאינו יכול לאכול קרבנות נחלקו ראשונים אם אין לו אפשרות לקיים מצוות שמחה, או שיכול לקיימה מן התורה בדבר אחר המשמחו. מחלוקת זו נוגעת לכולנו, כיום שביית המקדש אינו קיים. מכל מקום, לדעת הכל חובה מדרבנן לשמוח בחג (ראה שאגת אריה סימן ס"ה, ובמנחת חינוך מצווה תפ"ח).

בשונה מן המצוות הקודמות, מהן נשים פטורות, הרי שנחלקו בגמרא, ובעקבותיהם הראשונים להלכה: יש אומרים שהן חייבות במצוות שמחה ויש חולקים כי מצווה זו מוטלת על הבעל, שעליו מוטל לשמחה (ראה רמב"ם שם ובהשגות הראב"ד).

בשלש המצוות הללו עוסקת המסכת בהרחבה בשני פרקים הראשונים. בין לבין מתייחסת המשנה, והגמרא בעקבותיה, לנושאים אחרים, ביניהם מעשה בראשית ומעשה מרכבה - עניינים עמוקים, רזים ונסתרים. מסכת חגיגה היא המסכת היחידה בתלמוד בה רוכזו דברי חז"ל רבים בנושאים השייכים לתורת הנסתר. החל מן המשנה האחרונה של הפרק השני, ובכל הפרק השלישי, האחרון, עוסקת המסכת בענייני טומאה וטהרה.

בדפים אלה עוסקת המסכת בפרטים הנוגעים לטומאת עם הארץ ומתי הוא נאמן על טהרת תרומה וקדשים. נושאים אלה צורפו למסכת חגיגה, מפני שבעת הרגלים התקבץ כל העם לירושלים, והתערבו עמי ארצות ב"חברים" - המקפידים ביותר על זהירות מטומאה. המשנה והגמרא מפרטות תקנות מיוחדות בעניינים אלה שתקנו חכמים בימי הרגל.

מסכת חגיגה היא האחרונה בסדר מועד. הרמב"ם בהקדמתו (לפירושו למשניות) מסביר, כי מפני שהמסכת מתמקדת בעיקר במצווה הנוגעת לאנשים בלבד ולא לנשים, היא נקבעה בסוף הסדר.

סגולת מסכת חגיגה

בעל אפיקי ים כותב (בסוף ספרו), כי עניין גדול הוא לעסוק בכל רגל במסכת חגיגה, "אחר שאין בידינו, בעוונותינו הרבים, לעלות וליראות ולקיים בפועל".

מעשה בחסיד: בספרי הקדמונים מסופר על חסיד שעסק כל ימיו במסכת חגיגה, ובשעה שנפטר מן העולם, סובבה אשה אחת בין החכמים ואמרה להם כי נפטר פלוני ויפנו נא לעסוק בהספדו. לכשנשאלה לשמה, השיבה: "חגיגה". מאוחר יותר הבינו, כי היתה זו המסכת עצמה, שהתלבשה בדמות אשה, שדאגה לכבודו של אותו חכם שעסק בה ולמדה רבות (ראה מנורת המאור ח"ב סוף פ"ה נר ג' כלל ח).

בספר קב הישר (פרק י"ד) מובא מעשה זה בתוספת הסבר, מדוע חכם זה עסק במסכת חגיגה בלבד. הוא התגורר בכפר קטן ולא היו עמו ספרים מלבד מסכת חגיגה. בעל קב הישר מספר, כי חכם זה "האריך ימים מאד, ולבסוף קודם מותו, נתלבשה אותה המסכת בדמות אשה, והלכה לפניו אחר מותו עד שהביאה אותו חסיד לגן עדן".

רישומו של מעשה נורא זה הטביע את חותמו גם בספר מגיד משרים המיוחס למרן הבית יוסף, בו העלה המחבר על הכתב שיחות שניהל עם מגיד מן השמים. בפרשת תזריע רשם מחבר הספר שכה אמר 'המגיד': "פוק חזי איך אוקירת ומאי עבדית להווא גברא, דאוליף מסכת חגיגה" = צא וראה כיצד כיבדתי לאותו אדם שלמד מסכת חגיגה.

יש שכתבו כי את מסכת חגיגה יש ללמוד ביארציט, כי יש בה סגולה מיוחדת (ראה שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סימן קפ"ה ד"ה והנה). נימוקים שונים נאמרו בדבר. היו שפירשו כי מאחר שבסיום המסכת נאמרו דברי שבח על כל ישראל, גם עוברי עבירה שבהם, לפיכך יפה לימוד מסכת זו כדי ללמד זכות על הנפטר (ראה שו"ת דברי יהושע ח"ד סימן י"ח). אחרים הביאו בקשר לכך את המעשה הנזכר על אודות החסיד שעסק במסכת חגיגה, ולמדו ממנו שסגולת מסכת זו להגן, לשמור ולהמליץ זכות (אוצר יד החיים, אות תשס"ב).

מעניין לציין כי רבי אליהו מגריידיץ, תלמידו של הגאון רבי עקיבא איגר, המפורסם בקדושתו ובחסידותו, הורה דרך לישועה בעת צרה והיא כוללת גם זאת שעל האדם לקבל על עצמו קבלה טובה. הוא מספר כי במקרה מסוים קיבל על עצמו ללמוד מסכת חגיגה - "והיה פלא שביושבי פסח ביום א', קודם התפילת מוסף, נאמר לי הברשורה הישועה, ובפסח יש חגיגת היום וחגיגת הפסח" (מרגלית טובה ב', י"ב).

דף ג/ב איזהו שוטה

"שוטה" הפטור מן המצוות, יכול לעשות קניין?

מקרה סבוך הובא להכרעתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

יהודי שהתנהג בכל ארחות חייו כאדם מן היישוב, נתקף ברעיון עוועים כי הוא מושיע העולם וניסה בדרכים שונות לאכוף את 'מרותו'. הוא היה כופה על גבאים לתת לו לגשת לפני העמוד ולהעלותו





לתורה. פעמים היה מטפס לצמרות העצים ונושא 'נאומים' חוצבי להבות. לרגל המצב המביך רעייתו ביקשה להפרד ממנו והשאלה שעלתה היא, אם הוא מוגדר כ'שוטה' שאינו יכול לתת גט. בסוגייתנו אנו לומדים על ה"שוטה", והגמרא נותנת בו 'סימנים', למשל, הלך בבית הקברות, או המקרע את כסותו. הפוסקים מבהירים, כי גם אם ביתר מעשיו והנהגותיו הוא נוהג כפקח לכל דבר - "שוטה" הוא ופטור מכל המצוות.

לכאורה, נשוא נידוננו, שוטה הוא לכל דבר, ואין באפשרותו לתת גט לאשתו. ברם, רבי משה עיין עמוקות בנושא וחדש "דבר חדש" כלשונו (שו"ת אגרות משה אה"ע ח"א סימן ק"כ). את חידושו המרהיב מייסד רבי משה על יסודות רבים. הבה נתמקד באחד מהם. קושייה איתנה מציב רבי משה.

הרמב"ם מצא לנכון לכתוב את דינו של השוטה בהלכות עדות (פרק ט', הלכה ט'): "השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד **בדבר מן הדברים**, אף על פי שהוא מדבר ושואל כעניין בשאר דברים, הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב".

שתי שאלות מתבקשות למקרא דברי הרמב"ם. ראשית, מדוע פירט הרמב"ם את דין השוטה בהלכות עדות, ולא ביתר ההלכות בהן הוזכר דין השוטה, כגון, הפרשת תרומות, קידושין וגירושין, קניינים ושליחות? זאת, ועוד: מדוע מנמק הרמב"ם שהשוטה "פסול לעדות מן התורה" - **לפי שאינו בן מצוות**? הכי זו הסיבה שאינו ראוי להעיד? הרי אינו ראוי להעיד כי שוטה הוא ואי אפשר לקבל עדות של אדם שדעתו משובשת עליו!

**יש להבדיל בין מצוות לקניינים**: מכאן יוצא רבי משה לחדש כי יש להבדיל בין מצוות לבין קניינים. בנוגע למצוות - לא ניתנה תורה לחצאין; מי שפטור ממצווה אחת מחמת שטיונו, פטור מכל המצוות, כי מקשה אחת היא התורה, אי אפשר להיות ראוי לחלקה בלבד. שונים הם דיני הקניינים, שאינם 'מצוות', אלא דינים שקבעה התורה כיצד יש להעביר חפצים מבעלות אחת לרעותה, וכן דיני הקידושין והגירושין, בכלל ההלכות קניינים הם, כיצד קונה אדם אשה וכיצד הוא מבטל את קניינו.

בדיני קניינים, גם אם אדם שוטה לעניין סוג מסויים של קניין, אין בכך כדי לבטל את זכאותו ואת אפשרותו לעשות סוג קניין שלגביו הוא פקח ומדבר לעניין. לפיכך, הסיק רבי משה, אמנם אדם זה פטור מן המצוות, אך אין מניעה שיגרש את אשתו.

זו הסיבה שכתב הרמב"ם ששוטה פסול לעדות, לפי שהוא פטור מן המצוות. שכן, יתכן שבנושא עדות זו הרי הוא פקח לכל דבר ועניין, ברם, מאחר שהעדויות היא מצווה מן התורה, והוא פטור ממצוות התורה - אין הוא כשיר למסירת עדות [וע"ש שביסס את העולה מדברי הרמב"ם, מסוגיות בתלמוד הבבלי והירושלמי]. רבי משה מוסיף ובונה יסודות נוספים בנושא סבוך זה, תוך שהוא מציין נימוקים אחדים המסייעים להיתרו הגדול.

## "התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת **לונה כהן** ע"ה

בת רחל ע"ה נלב"ע י"ג באלול תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה שיחי'

## חדש! מסכת יבמות

עם משניות שביעית מבוארות לרגל שנת השמיטה

הדפסה מהודרת, אותיות מאירות עיניים, צבע ייחודי להקלת הלימוד

מאורות ההלכה - הלכה לכל יום



להזמנת הגמרא: 1700-500-151